

قوه قضائیه

رویه قضایی محاکم استان تهران

ادله اثبات دعوا

www.ketaboox.ir
در امور مدنی

(سال های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰)

معاونت منابع انسانی و امور فرهنگی دادگستری استان تهران

: رویه قضایی محاکم دادگستری استان تهران، ادله اثبات دعوا در امور مدنی: ادله اثبات دعوا در امور مدنی: آرای دادگاه‌های بدوی، آرای... آرای دیوان عدالت اداری/ صاحب اثر معاونت منابع انسانی و امور فرهنگی دادگستری استان تهران؛ تدوین محسن حاتمی پور، ناصر نصرتی صدقیانی؛ ویراستار داود رفیعی؛ نظارت و کنترل محمدرضا مرادی حق گو؛ مدیر اجرایی منصور سعیدی.

مشخصات نشر

تهران: وزارت دادگستری، دادگستری کل استان تهران، انتشارات، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری

: ۴۱۵ ص.

شابک

: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۵۹۴-۴-۵

وضعیت فهرست نویسی

: فیبا

یادداشت

: کتابنامه

عنوان دیگر

: ادله اثبات دعوا در امور مدنی: آرای دادگاه‌های بدوی، آرای... آرای دیوان عدالت اداری.

موضوع

: ادله اثبات دعوی - ایران

موضوع

Evidence, Demonstrative - Iran :

موضوع

: آرای حقوقی - ایران Judgments - Iran

موضوع

: رویه قضایی - ایران Jurisprudence -- Iran

شناسه افزوده

: حاتمی پور، محسن، ۱۳۶۳ - گردآورنده

شناسه افزوده

: نصرتی صدقیانی، ناصر، ۱۳۶۵ - گردآورنده

شناسه افزوده

: مرادی حقگو، محمدرضا، ۱۳۴۱ -

شناسه افزوده

: ایران. وزارت دادگستری. دادگستری کل استان تهران. معاونت منابع انسانی و امور فرهنگی

شناسه افزوده

: ایران. وزارت دادگستری. دادگستری کل استان تهران. انتشارات اشکان

رده بندی کنگره

: KMH۳۸۰

رده بندی دیویی

: ۳۴۷/۵۵۰۶۴

شماره کتابشناسی ملی

: ۸۷۰۸۴۸۶

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

انستیتوت کتابخانه و اسناد ملی ایران

عنوان: رویه قضایی محاکم استان تهران؛ ادله اثبات دعوا در امور مدنی

صاحب اثر: معاونت منابع انسانی و امور فرهنگی دادگستری کل استان تهران

نظارت و کنترل: محمدرضا مرادی حق گو

نوبت چاپ: اول؛ زمستان ۱۴۰۰

مدیر اجرایی: منصور سعیدی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۸۵۹۴-۴-۵

تهیه و تنظیم: محسن حاتمی پور، ناصر نصرتی صدقیانی

قیمت: ۱/۸۶۵/۰۰۰ ریال

ویراستار: داود رفیعی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

ناشر: انتشارات دادگستری کل استان تهران - انتشارات اشکان

مراکز پخش:

• نمایشگاه و فروشگاه دائمی: تهران، پل کریم خان زند، خیابان سنایی، نبش کوچه هفدهم، پلاک ۱۴۰

• تلفن: ۰۹۱۲۳۹۴۲۲۱۹-۰۲۱-۸۸۳۲۶۲۶۳ همراه

• میدان انقلاب، اول خیابان آزادی، کوچه قائم مقام، پلاک ۹، واحد ۲ - تلفن: ۶۶۹۱۶۳۹۸

• معاونت منابع انسانی و امور فرهنگی دادگستری کل استان تهران از هرگونه نقد و نظر نسبت به محتوای این

کتاب استقبال می‌کند.

• رایانامه (پست الکترونیکی): adgostari.pubtehran@yahoo.com

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۲۲	 دیباچه
۲۴	 سخن ناشر
۳۱	 فصل اول: اقرار
	۱. اقرار صریح خوانده به مدیون بودن در جلسه دادگاه رسیدگی به دعوای
۳۳	 مطالبه وجه چک
	۲. اقرار محکوم‌له پس از قطعیت حکم به ضرر خود، بر مبنای قاعده «اقرار
	العقلاء علی انفسهم جائز» نافذ بوده و می‌تواند از جهات اعاده دادرسی تلقی
۳۴	 شود.
	۳. هرچند برای ثبت واقعه ازدواج در ثبت احوال اقرارنامه رسمی لازم است، اما
	دعوای اثبات زوجیت منصرف از موضوع مذکور بوده و با سند عادی و شهادت
۳۷	 شهود در دادگاه، قابل اثبات است.
	۴. دعوای ابطال مبیعه‌نامه به علت فقدان تعیین ثمن، در فرضی که در

مبايعه نامه فروشنده اقرار به دریافت نقدی آن نموده است، پذیرفته نمی شود..... ۳۸
 ۵. چنانچه اقرار به گرفتن مهریه به موجب سند رسمی باشد، دادگاه بدون
 ابطال سند رسمی نمی تواند در ضمن دعوای طلاق به اعتقاد فساد و بطلان اقرار
 حکم به پرداخت مهریه نماید، بلکه اول باید دعوای ابطال سند اقرار مطرح
 شود..... ۴۱

۶. با اقرار خوانده دعوی ثابت شده است و ادعای مستقل خوانده مستلزم
 رسیدگی جداگانه است..... ۴۷
 ۷. اقرار ماهیتاً اعلام حقی است به نفع دیگری و به ضرر خود..... ۴۸
 ۸. اقرار دلالت بر امر یا اموری دارد که قبل از آن واقع شده است..... ۵۰
 ۹. هرگاه اقرار ساقط شود، شهادت به اقرار هم فاقد ارزش و اعتبار است..... ۵۸
 فصل دوم: سند..... ۶۵

الف: سند رسمی..... ۶۶

۱. وقتی در دعوای الزام به تنظیم سند رسمی بلاک ثبتی ملک مورد ترافع در
 مالکیت رسمی هیچ یک از طرفین نباشد، دعوای مجموع نیست و قرار عدم
 استماع صادر می گردد..... ۶۶

۲. ابطال سند رسمی مربوط به املاک ثبت شده، با تمسک به سند عادی اصولاً
 امکان پذیر نیست..... ۶۸

۳. امکان یا عدم امکان استناد به سند عادی در دعوای ابطال سند رسمی
 مربوط به املاک ثبت شده..... ۷۲

۴. آیین نامه قانون روابط موجر و مستأجر مصوب ۱۳۸۷ اجاره نامه های عادی را
 نیز معتبر شناخته است، موجبی برای الزام موجر برای تنظیم سند رسمی
 انتقال حق سرقفلی وجود ندارد..... ۷۵

۵. خلاف مندرجات سند رسمی را با شهادت شهود می توان اثبات کرد و استناد
 به ماده ۱۰۳۹ قانون مدنی، که شورای نگهبان آن را خلاف شرع اعلام کرده

- ۸۲ است، صحیح نیست.
۶. سند عادی که مورد انکار، تردید و جعل قرار نگیرد در حکم سند رسمی است و اعتبار آن را دارد. ۹۱
۷. سند رسمی با شهادت شهود قابل ابطال است. ۹۳
۸. در صورت اختلاف در تقدم و تأخر تاریخ‌های مندرج در اسناد رسمی با سند عادی، اصل بر صحت تاریخ سند رسمی است. ۹۵
۹. گواهی فوت، کروکی تصادف، صورت‌جلسه نیروی انتظامی و بیمه‌نامه، سند رسمی است و ادعای انکار یا تردید نسبت به آن مسموع نیست. ۹۸
۱۰. صرف ادعای اکراه یا تطمیع نسبت به سند رسمی صلح بخشی از مهریه، موجب بی‌توجهی محکمه و بی‌اعتبار جلوه دادن سند رسمی بدون صدور رأی قطعی بطلان سند نخواهد بود. ۱۰۰
۱۱. با عنایت به اینکه بر اساس نظریه شورای نگهبان، ماده ۱۳۰۹ قانون مدنی از این نظر که شهادت بینة را در برابر اسناد محکم فاقد ارزش دانسته، خلاف موازین شرع شناخته و ابطال گردیده است؛ بنابراین دعوای ابطال و اصلاح اسناد رسمی با استناد به شهادت شهود مسموع است. ۱۰۴
۱۲. در صورتی که اعتراض ثالث نسبت به عملیات اجرایی مستند به سند رسمی یا حکم قطعی نباشد، دادگاه باید نسبت به اعتراض شخص ثالث رسیدگی ماهوی کند و اگر مستند به سند رسمی یا حکم قطعی دادگاه باشد، باید مطابق سند رسمی و حکم دادگاه مذکور، بدون نیاز به رسیدگی ماهوی عمل نماید. ۱۰۶
۱۳. در صورت تعارض سند عادی ببيع مقدم با سند رسمی مؤخر ببيع همان مال، با احراز شرایط وقوع ببيع با سند عادی، سند رسمی مؤخر ابطال می‌گردد. ۱۰۹
۱۴. دعوای تنفیذ وقوع عقد مبتنی بر سند عادی ملکی که سند رسمی مالکیت دارد مسموع نیست و خواهان در این موارد باید آثار ناشی از این عقد را از دادگاه تقاضا نماید نه تنفیذ عقد را. ۱۱۳

۱۵. رأی قطعی کیفری نسبت به اصالت یا جعلیت سند برای دادگاه حقوقی
متبع است. ۱۱۷
۱۶. اصالت اسناد در پرونده کیفری رسیدگی شده و جعلیت آنها احراز نگردیده
است و موجبی برای رسیدگی به اصالت آنها در دادگاه تجدیدنظر وجود ندارد. ۱۱۸
۱۷. انکارکننده یا تردیدکننده نیاز به ارائه دلیل و مدرک ندارد، بلکه
استنادکننده به سند باید اصالت آن را ثابت کند؛ برعکس جعل که مدعی جعل
باید ادعای خود را ثابت کند. ۱۲۰
۱۸. با وجود سند رسمی مالکیت، استشهادیه دلیل بر مالکیت نیست. ۱۲۳
۱۹. طبق نظریه شورای نگهبان دعوای مخالف با سند رسمی و بدون اقامه بینه
قابل اثبات نیست. ۱۲۴
- ب: سند عادی** ۱۲۶
۱. استناد به سند عادی جهت رجوع به سند رسمی ۱۲۶
۲. صرف ارائه مبایعه‌نامه عادی از سوی شاکی بدون تنفیذ آن توسط مراجع
قضایی، موجب احراز سمت وی نیست. ۱۳۰
۳. اسناد عادی نقل و انتقال اراضی و املاک که به تنفیذ و تأیید دادگاه رسیده
در حکم اسناد رسمی است و از سوی ادارات و محاکم قضایی قابل پذیرش
است. ۱۳۱
۴. تصرف شخصی که به اتکای بیع‌نامه عادی بر ملک استیلا دارد، غاصبانه تلقی
نمی‌شود ولو اینکه سند رسمی مالکیت نداشته باشد؛ بنابراین دعوای خلع ید به
طرفیت وی محکوم به رد است. ۱۳۳
۵. چنانچه ادعای صوری بودن سند عادی در پرونده کیفری پذیرفته نشده و
حکم به برائت متهم از اتهام انجام معامله معارض صادر شده باشد، توسل به
شهادت شهود جهت اعلام صوری بودن سند موصوف با توجه به اصل صحت
قراردادها فاقد وجاهت قانونی است. ۱۳۶

۶. چنانچه شخصی به استناد سند عادی مقدم، دعوای ابطال سند رسمی معامله‌ای را طرح نماید، از آنجایی که تاریخ اسناد عادی در برابر اشخاص ثالث اعتبار ندارد، معامله با سند رسمی را نمی‌توان باطل کرد. ۱۴۰
۷. در محاکم و نهادها و سازمان‌ها تنها سند رسمی ملک، مالک شناخته می‌شود و با سند عادی نمی‌توان انتقال‌های بعد از آن را باطل کرد. ۱۴۴
۸. چنانچه معامله مؤخر ملک ثبت شده با سند رسمی باشد و معامله مقدم با سند عادی، به جهت اینکه تاریخ سند عادی در برابر اشخاص ثالث قابل استناد نیست، معامله با سند رسمی معتبر است. ۱۴۶
۹. پذیرش دعوای تنفیذ بیع‌نامه عادی مال غیرمنقول به منزله ایجاد آثار و احکام رسمی برای اسناد عادی از طریق محاکم است که برخلاف قانون ثبت و تشریفات لازم در مورد املاک و ثبت در دفتر املاک بوده، بنابراین قابلیت استماع ندارد. ۱۴۹
۱۰. با توجه به اینکه تاریخ سند عادی در مقابل اشخاص ثالث قابل استناد نیست، بنابراین اعتراض ثالث اجرایی که به استناد سند عادی بیع بین معترض ثالث و مالک، نسبت به تاریخ توقیف ملک طرح شده محکوم به رد است. ۱۵۱
۱۱. دین ناشی از سند عادی، دین ثابت و قطعی تلقی نمی‌شود و امکان ابطال معامله به دلیل فرار از پرداخت آن وجود ندارد. ۱۵۴
۱۲. حق کسب و پیشه متعلق به شخصی است که با سند رسمی به او منتقل شده باشد؛ لذا طرح دعوای مطالبه اجرت‌المثل سه دانگ مغازه از شریک دیگر برای ایام تصرف محل تجاری بر مبنای سند عادی انتقال حق کسب و پیشه مردود است. ۱۶۱
۱۳. دعوای تسلیم ملک مبیع مادامی که مالکیت رسمی خواهان احراز نشده قابل پذیرش نیست. ۱۶۳

۱۴. به جز دعوی تنفیذ وصیت‌نامه عادی، دعوای تنفیذ سایر اسناد عادی (در اینجا اقرارنامه) محکوم به رد است. ۱۶۵
۱۵. اسناد عادی صرفاً درباره طرفین سند و وراث و قائم‌مقام آن معتبر است و نسبت به اشخاص ثالث قابل استناد نمی‌باشد. ۱۶۷
۱۶. چنانچه کسی در مناطق مشمول ثبت اجباری اسناد، قرارداد عادی نسبت به مال غیر منقول منعقد نماید سپس موضوع قرارداد به موجب سند رسمی به غیر منتقل شود، دارنده سند عادی نمی‌تواند درخواست ابطال سند رسمی را بنماید. ۱۶۸
۱۷. تردید نسبت به سند عادی ۱۷۲
۱۸. سفته به دلیل نداشتن تاریخ، از شمول اسناد تجاری خارج و سند عادی محسوب می‌شود. ۱۷۵
۱۹. تقسیم‌نامه عادی بین مالکین مشاعی زمانی قابل استناد می‌باشد که با رسیدگی دادگاه تنفیذ شده باشد. ۱۷۶
۲۰. انکار و تردید در مقابل اسناد رسمی مسموع نیست و مدعی می‌تواند ادعای جعل نماید. ۱۷۷
۲۱. تاریخ اسناد عادی فقط نسبت به طرفین دعوی و قائم‌مقام آنها مؤثر است. ۱۷۸
۲۲. اسناد عادی که مورد انکار و تردید طرفین قرار نگرفته‌اند معتبر هستند. ۱۸۱
۲۳. عدم ارائه اصول اسنادی عادی در صورتی که مورد انکار یا تردید خوانده قرار گیرد موجب صدور قرار ابطال دادخواست است. اگر دعوای اعتراض ثالث اقامه گردد و موضوع از مصادیق ذیل ماده ۶۲۳ نباشد همان دادگاه مکلف به رسیدگی اعتراض طاری است. ۱۸۳
۲۴. امضا و اثر انگشت ذیل سند علیه صادرکننده سند دلیل می‌باشد و ادعای بی‌سواد و عدم اطلاع از مفاد آن مسموع نیست. ۱۸۵
۲۵. دادگاه علاوه بر رسیدگی به دلایل طرفین، هرگونه تحقیق یا اقدامی را که

- برای کشف حقیقت لازم باشد، انجام می‌دهد. رسیدگی به دلایل مورد اختلاف طرفین در جلسه رسیدگی به عمل می‌آید. ۱۸۶
۲۶. هرچند قرارداد مستند دعوی به علت عدم ارائه اصل آن از شمار دلایل خارج شده است، لیکن اگر اصالت همان قرارداد به هر علتی ثابت شود، مفاد آن قابل ترتیب اثر خواهد بود. ۱۸۷
- فصل سوم: شهادت** ۱۹۵
۱. خواهان جهت اثبات ادعای خویش به شهادت شهود استناد نموده و استماع گواهی گواهان ایشان مؤثر در کشف حقیقت، دستیابی به واقعیت امر و تصمیم نهایی دادگاه گردید. ۱۹۷
۲. صرف عدم درج واژه شهادت شهود در ردیف دلایل و منضمات، مانع از پذیرش دعوای اعسار و استماع شهادت شهود مندرج در استشهادیه نیست. ۱۹۹
۳. شهادت شهود در مقابل استناد رسمی قابل پذیرش است. ۲۰۱
۴. چنانچه ادعای صوری بودن سند عادی در پیونده کیفری پذیرفته نشده و حکم به برائت متهم از اتهام انجام معامله معارض صادر شده باشد، توسل به شهادت شهود جهت اعلام صوری بودن سند موصوف با توجه به اصل صحت قراردادهای فاقد وجاهت قانونی است. ۲۰۳
۵. دادگاه حسب درخواست خواهان، باید شهود مندرج استشهادیه پیوست دادخواست را احضار و از آنان تحقیق نماید، در غیر این صورت و به شرط مؤثر بودن شهادت در نتیجه رسیدگی دادگاه، رأی صادره به علت نقص تحقیقات نقض می‌گردد. ۲۰۷
۶. ترتیب اثر به شهادت شهود در رابطه با احراز قرابت رضاعی و اعلام حرمت و بطلان نکاح به عنوان بینه شرعی مطرح است (نه به عنوان مطلع)، لذا لازم است شرایط شهادت رعایت و عدالت شهود طبق قانون احراز گردد. ۲۱۱
۷. منشأ اطلاعات شهود اظهارات طرفین بعد از معامله است و هیچ کدام در

- ۲۱۷ هنگام انعقاد عقد حضور نداشته‌اند.
۸. شهادت شاهد از روی قطع و یقین نبوده بر اساس نقل قول از دیگران است،
- ۲۱۸ بنابراین قابل ترتیب اثر نمی‌باشد.
۹. جرح شهود باید در جلسه دادگاه و در زمان استماع شهادت شهود اعلام
- ۲۲۰ گردد.
۱۰. استشهادیه در قانون مدنی و قانون آیین دادرسی مدنی جزو ادله اثبات
- ۲۲۱ دعوا محسوب نمی‌گردد.
۱۱. دادگاه باید خوانده را برای جلسه‌ای که شهود خواهان شهادت می‌دهند
- ۲۲۳ دعوت نماید. شهادت شهود باید مبتنی بر محسوسات و مشهودات باشد.
۱۲. چنانچه دادگاه جرح گواهان را بپذیرد، باید از استماع شهادت آنان
- ۲۲۴ خودداری نماید.
۱۳. صرف ادای شهادت یک نفر برای تمدید قرارداد شفاهی اجاره کافی برای
- ۲۲۶ ایجاد علم و یقین نیست.
۱۴. شهادت گواهان در اثبات امر عدمی (فقدان فعل انشا برای اثبات صوری
- ۲۲۷ بودن معامله) به کار نمی‌آید.
۱۵. شهادت شهود یکی از ادله اثبات دعوا است و ارزش آن در اثبات دعوا بر
- ۲۲۸ نظریه کارشناس که در حد یک آماره قضایی محسوب می‌شود، بیشتر است.
۱۶. قرابت شاهد با اصحاب دعوا از موجبات جرح گواه نیست.
- ۲۳۱ ۱۷. اگر خواهان در جلسه دادرسی به شهادت شهود استناد نماید، موضوع قابل
- ۲۳۳ رسیدگی است.
۱۸. استشهادیه دلیل اثبات دعوا محسوب نمی‌گردد و گواهی گواهان باید
- ۲۳۴ توسط دادگاه استماع شود.
۱۹. در صورت تعارض نظر کارشناس با اظهارات گواهانی که از روی قطع و یقین
- ۲۳۵ گواهی داده‌اند، نظر کارشناسی قابل اعتنا نمی‌باشد.

۲۰. شهادت در صورتی به عنوان ادله مورد پذیرش دادگاه است که از روی قطع و یقین باشد و به کار رفتن لفظ «گویا» توسط شهود، دلالت بر تردید و عدم قطع شهادت دارد..... ۲۳۶
۲۱. شهادت دادن عبارت از نقل واقعه‌ای است که رخ داده و شاهد آن را دیده یا شنیده است..... ۲۳۷
۲۲. تشخیص ارزش و تأثیر گواهی با دادگاه است..... ۲۳۹
۲۳. یکی از شهود برادر تجدیدنظرخواه است و شهادت وی به نفع تجدیدنظرخواه دارای ایراد قانونی است..... ۲۴۰
۲۴. بین تجدیدنظرخواه و گواه رابطه قرابت و خویشی نسبی وجود دارد..... ۲۴۱
۲۵. استشهادیه سند محسوب نمی‌شود و فقط اعتبار شهادت را دارد..... ۲۴۲
۲۶. مشخصات کامل و آدرس شهود در ذیل استشهادیه درج نشده است و وضع درآمد خواهان مشخص نگردیده بنابراین استشهادیه ارائه شده فاقد ارزش قضایی است..... ۲۴۴
۲۷. عضویت در هیأت علمی دانشگاه رابطه خادم و محدودی نیست..... ۲۴۵
۲۸. استماع اظهارات گواهان بدون حضور طرف دعوا و بدون استماع اظهارات شهود معارض، منطبق با اصول دادرسی نیست..... ۲۴۹
- فصل چهارم: سوگند..... ۲۵۳**
۱. شخص حقوقی مشمول قواعد سوگند می‌شود و نماینده شخص حقوقی به جای وی اتیان سوگند می‌کند..... ۲۵۵
۲. چنانچه ادعای مدعی بدون دلیل باشد قاضی باید حق سوگند دادن منکر را به وی تفهیم کند..... ۲۶۱
۳. در صورتی که خواهان خوانده را مجهول‌المان معرفی نماید امکان اثبات دعوا با سوگند خواهان وجود ندارد..... ۲۶۵
۴. اگر خواهان به دلیل فقدان دلیل اثباتی درخواست سوگند از خوانده داشته

- باشد و خواننده اقدام به ادای سوگند بر خلاف ادعای خواهان نماید، دادگاه باید در ماهیت دعوا حکم صادر کند و چنانچه قرار رد دعوا صادر نماید، دادگاه تجدیدنظر آن را نقض می‌کند و برای رسیدگی ماهوی عودت می‌دهد. ۲۶۷
۵. سوگند استظهاری در جایی مؤثر است که با توسل به بینه اصل حق ثابت شده باشد و سوگند تنها در کنار بینه خواهان، در جهت تقویت حق ثابت شده ادا شود. ۲۶۹
۶. در صورتی که مدعی فاقد هرگونه بینه باشد، بنا به تقاضای وی قرار اتیان سوگند صادر می‌شود. ۲۹۴
۷. وکیل نمی‌تواند به نفع موکل خود قسم یاد کند یا ادای شهادت نماید، ولی دادگاه می‌تواند به عنوان مزید اطلاع اظهارات وکیل را استماع کند. ۲۹۸
۸. اتیان سوگند با منکر است نه مدعی. ۳۰۰
- فصل پنجم: امارات** ۳۰۳
- ۱- امارات قانونی** ۳۰۵
۱. صرف عدم پرداخت وجه چک دلالت بر ورشکستگی صادرکننده آن ندارد؛ بنابراین آماره قانونی متوقف شناخته شدن خواننده بر اساس جهت مورد استناد خواهان فراهم نیست. ۳۰۵
۲. آماره قانونی اعتبار امر مختومه (بند ۶ ماده ۸۴ ق.آ.د.م)، مختص احکام است و شامل قرارها نمی‌شود. ۳۰۷
۳. دعوای خلع ید و دعوای استرداد مال دارای دو خواسته متفاوت هستند و مشمول آماره قانونی ایراد اعتبار امر مختومه نمی‌شوند. ۳۰۹
۴. دعوای الزام به تمکین مشمول آماره قانونی اعتبار امر مختومه نیست و صرف نظر از قطعیت یا عدم قطعیت دادنامه صادره، مجدداً قابل طرح است. ۳۱۲
۵. بینه حاکم بر قاعده ید است، بنابراین سبق تصرف مثبت قاعده ید نمی‌تواند در برابر بینه تقابل کند، زیرا مجرد تصرف، آماره مالکیت است اما تصرف، نفس

- مالکیت نیست..... ۳۱۳
- ۶ فقط احکام اعتبار امر مختومه دارند و قرارها مشمول آماره قانونی ایراد اعتبار امر مختومه نیستند..... ۳۳۰
۷. تصرفات خواهان به عنوان آماره قانونی بر مالکیت آنان بر موضوع خواسته است..... ۳۳۳
۸. دادگاه مستنداً به قاعده مشهور فقهی آماره فراش و مواد ۱۱۵۸ و ۱۱۶۱ و ۱۲۵۷ قانون مدنی حکم به بطلان دعوا صادر و اعلام می نماید..... ۳۳۷
۹. خروج سند از عداد دلایل در موردی است که اصل سند در اختیار خواهان بوده و آن را به دادگاه ارائه نکند اما در موردی که اصل سند در ید خوانده می باشد مقررات ماده ۲۰۹ (آماره امتناع از ابراز سند) از قانون آیین دادرسی مدنی جاری و ساری است..... ۳۳۹
۱۰. با توجه به آماره قانونی امتناع از ارائه دفاتر تجاری تقاضای مؤخر او مبنی بر صدور حکم توقیف و ورشکستگی مسیوع نخواهد بود..... ۳۴۱
۱۱. با توجه به آماره فراش اگر طفل در فراش زوج متولد شده باشد و زوج مطابق با قانون مدنی هیچ اقدامی جهت نفی نسب انجام نداده باشد طفل بدون توجه به آزمایش DNA منتسب به زوج می باشد. لذا با لحاظ قاعده فراش و مفاد ماده ۱۱۵۸ قانون مدنی طفل متولد شده در زمان زوجیت ملحق به شوهر است..... ۳۴۴
۱۲. در ایراد اعتبار امر مختومه، خواسته هر دو دعوا باید واحد باشد. اگر در دعوای مقدم دادگاه به موضوع خواسته دعوای فعلی رسیدگی نکرده باشد و نفیاً یا اثباتاً رأی صادر نشده باشد، آماره قانونی اعتبار امر مختومه وجود ندارد..... ۳۵۲
۱۳. تصرفات ممتد تجدیدنظر خوانده دادنامه تجدیدنظر خواسته مشعر به احراز مالکیت است..... ۳۵۷
- ۲- امارات قضایی..... ۳۸۲

الف: کارشناسی ۳۸۲

۱. صرف استناد به نظریه کارشناس تأمین دلیل صحت ادعای خواهان را اثبات نمی‌نماید و خواهان باید دلیل یا ادله اثباتی دیگری پیرامون اثبات ادعای خود اقامه و ارائه نماید ۳۸۲
۲. پذیرش نظریه کارشناسی و قبول آن برای داور الزامی نیست و صرفاً جنبه طریقت دارد و در صورتی که آن را منطبق با واقع نداند، می‌تواند به آن ترتیب اثر ندهد ۳۸۳
۳. نظریه جدید کارشناس رسمی دادگستری مبنی بر تغییر در میزان تقصیر محکوم‌علیه، از جهات پذیرش اعاده دادرسی است ۳۸۵
۴. چنانچه در دعوای ابطال رأی کمیسیون ماده ۱۲ قانون زمین‌شهری، در دعوای دیگری نظریه کارشناس رسمی دادگستری در خصوص بایر یا موات بودن زمین متنازع‌فیه اخذ شده باشد، آن نظریه در دعوای حاضر نیز اعتبار دارد ۳۸۸
۵. اعتراض به نظریه هیات هفت‌نفره کارشناسی و درخواست ارجاع به هیئت نه نفره کارشناسان از موجبات تجویز اعاده دادرسی نیست ۳۹۱
۶. عدم توجه به نظریه کارشناسی موجب عدم تناسب مجازات و از جهات تجویز اعاده دادرسی است ۳۹۳
۷. صدور حکم محکومیت مستند به نظریه کارشناس و برخلاف مؤدای شهادت شهود بلاشکال است ۳۹۵
۸. در صورتی که دادگاه نظریه کارشناس را با اوضاع حاکم بر موضوع دعوا متفاوت و مغایر ببیند حتی پس از هفت روز مقرر در قانون آیین دادرسی مدنی، جهت اقناع وجدان می‌تواند موضوع را به هیئت کارشناسی دیگری ارجاع دهد ۳۹۷
۹. خروج کارشناسی از عداد دلایل به دلیل عدم ایداع دستمزد کارشناس در

- موعد قانونی از اختصاصات دعاوی حقوقی بوده و قابل تسری به امور جزایی نیست. ۳۹۹
۱۰. در تعارض بین اقرار متهم و نظریه کارشناسی، اولویت با اقرار است. ۴۰۳
۱۱. ایرادات طرفین دعوا به کارشناس منتخب موجب تغییر کارشناس نخواهد بود مگر در موارد رد کارشناس که در قانون شمرده شده است. ۴۰۶
۱۲. با توجه به اعتراض به نظر کارشناس، اقتضا داشت دادگاه برای کشف واقع، موضوع را به هیأت کارشناسان ارجاع می نمود. ۴۰۷
۱۳. عدم مطابقت نظر هیأت کارشناسان با اوضاع و احوال پرونده ۴۰۹
۱۴. قرار کارشناسی با این مضمون که کارشناس مشخص نماید آیا ادعای خواهان صحیح است یا نه موجه نیست، زیر این قبیل موارد نوعاً اظهار نظر قضایی محسوب می شود که در صلاحیت کارشناس نیست. ۴۱۰
۱۵. دادگاه فقط باید نظر کارشناس رسمی واحد صلاحیت را ملاک بداند، نه سایر کارشناسان از قبیل کارشناس بیمه و ... را. تأمین دلیل زمانی می تواند مبنای صدور رأی دادگاه قرار گیرد که قاضی صادرکننده رأی خودش اقدام به تأمین دلیل نموده یا گزارش تأمین دلیل موجب وثوق دادگاه باشد. ۴۱۲
۱۶. ماده ۱۹ قانون کارشناسان رسمی دادگستری در مورد اعتبار شش ماهه نظر کارشناس منصرف از انجام مزایده است. ۴۱۵
۱۷. صدور حکم با استناد به نظر اکثریت اعضای هیأت کارشناسان منتخب دادگاه، خالی از اشکال است. ۴۱۶
۱۸. در صورتی که کارشناس با استفاده از صورت های مالی اظهار نظر کند و اسناد و مدارکی به وی تحویل نگردیده باشد، طبیعتاً مأخوذ به استرداد نخواهد بود. ۴۱۷
۱۹. در صورت عدم پرداخت دستمزد کارشناس، کارشناسی از شمار دلایل خارج می گردد. ۴۱۹

۲۰. نظریه کارشناس قرینه و آماره‌ای بیش نیست و صرف استناد به نظر کارشناس و یا نظریه پزشکی قانونی به تنهایی نمی‌تواند مثبت ادعا باشد..... ۴۲۰
۲۱. اثبات مطابقت یا عدم مطابقت امضا با انجام کارشناسی و استکتاب..... ۴۲۱
۲۲. تبعیت یا عدم تبعیت از نظریه کارشناس به عهده دادگاه بوده و دادگاه تکلیفی در ارجاع مجدد امر به هیأت دیگری از کارشناسان ندارد..... ۴۲۳
۲۳. صدور قرار کارشناسی برای بررسی اصل استحقاق خواهان به دریافت خسارت دادرسی که امری است قضایی، خلاف مقررات می‌باشد..... ۴۲۴
۲۴. اگر برای تشخیص امر فنی خبرگی مخصوص لازم باشد، باید به وسیله اهل فن و کارشناس اقدام نمود..... ۴۲۶
۲۵. لزوم انتخاب کارشناسان به عدد فرد و لزوم تبعیت دادگاه از نظر اکثریت هیأت کارشناسی..... ۴۲۸
۲۶. تشخیص تقصیر یا عدم تقصیر امر قضایی است و احراز آن باید توسط مقام قضایی صورت گیرد نه کارشناس. چون شرکت مترو به وظیفه خود در سالم سوار کردن مسافر عمل نکرده است، مسئول جبران خسارت زیان دیده است..... ۴۳۰
۲۷. اگرچه شهادتنامه مستند دعوا فاقد اوصاف قانونی است، لیکن دادگاه علاوه بر رسیدگی به دلایل ارائه شده از سوی اصحاب دعوا، مکلف به انجام تحقیق در جهت کشف واقع می‌باشد..... ۴۳۲
۲۸. متابعت از نظریه کارشناس با دادگاه می‌باشد. صرف اعتراض به نظریه کارشناس، دادگاه را مواجه با تکلیفی نمی‌کند..... ۴۳۳
۲۹. نظر کارشناس مصون از اعتراض باقی مانده و منطبق با اوضاع و احوال مسلم قضیه می‌باشد..... ۴۳۴
۳۰. اعتراض به نظر کارشناس رسمی دادگستری پس از حصول مصالحه و سازش پذیرفته نیست..... ۴۳۶
۳۱. دادگاه با توجه به فنی بودن موضوع، نظر کارشناس را کسب می‌نماید..... ۴۳۸

۳۲. اگر دستمزد کارشناس خارج از موعد و قبل از ابطال دادخواست پرداخت شده باشد، در این صورت دیگر مجاز به ابطال دادخواست نیست. ۴۳۹
۳۳. اعلام دو مبلغ متفاوت از طرف کارشناسان در جریان تأمین دلیل ۴۴۱
۳۴. اگر در مهلت تعیین شده به نظر هیأت کارشناسان اعتراض نشود، نظریه مزبور قطعی خواهد شد. ۴۴۲
۳۵. موضوع قرار کارشناسی، میزان دستمزد کارشناس و پرداخت آن باید به اصحاب دعوا ابلاغ شود. ۴۴۳
۳۶. چون دستمزد هیأت کارشناسی پرداخت نشده است، بنابراین از شمار دلائل خارج می‌گردد. ۴۴۵
۳۷. دادگاه نمی‌تواند از نظر کارشناس عدول نماید مگر نظر کارشناس را منطبق با اوضاع و احوال نداند که در این صورت باید کارشناسی را تجدید نماید. ۴۴۶
۳۸. هرگاه نظریه کارشناس در مرحله بلوی مصون از تعرض باقی بماند، اعتراض به نظر کارشناس نمی‌تواند از جهات تجدیدنظر باشد. ۴۴۸
- ب: معاینه محل و تحقیق محلی ۴۴۹
۱. مفاد صورت‌جلسه اجرای قرار معاینه محل، حکایت از تغییر شغل مغازه مذکور به خیاطی دارد و خوانده دلیلی دال بر موافقت مالک نسبت به تغییر شغل ارائه ننموده است. ۴۴۹
۲. با عنایت به نظریه کارشناس اولیه و هیئت سه نفره و صورت‌مجالس اجرای قرارهای تحقیق و معاینه محل هیچ‌گونه تعدی و تفریطی که موجب بروز تخلف در عین مستأجره و مآلاً تخلیه آن باشد صورت نپذیرفته است. ۴۵۱
۳. مفاد صورت‌جلسات اجرای قرارهای تحقیق و معاینه محلی، انتقال منافع و حقوق صنفی و کسبی به شخص غیر از طرف مستأجر اولیه، محرز نگردیده و دلیلی بر انتقال غیر ارائه نشده است. ۴۵۳

۴. اگر تصرفات تجدیدنظرخوانده‌ها در ملک تجدیدنظر خواهان ادامه داشته باشد و اینکه بین آنها اجاره‌نامه منعقد نشده باشد رسیدگی با لحاظ جلب نظر

کارشناس رسمی و در صورت نیاز با تحقیقات و معاینه محلی منع قانونی ندارد. ۴۵۶

۵. لزوم قرار معاینه محل، تا در قرار معاینه محلی: اولاً موضوع اختلاف در امر اعمال تملک دولت نسبت به کل ملک و یا جزء ملک که محل اختلاف است روشن شود. ثانیاً اختلاف دیگر پیرامون سلب انتفاع و اعمال حریم است منظور از اعمال حریم آیا موجب سلب انتفاع مطلقاً شده است یا سلب انتفاع به نحو

مقید..... ۴۵۸

۶. دادگاه مکلف بوده در اجرای اختیارات حاصل از ماده ۱۹۹ قانون آیین دادرسی مدنی اقدامات لازم را از محل تحقیق و معاینه محلی به عمل آورده،

سپس در ماهیت امر اظهار نظر می‌نمود. ۵۰۷

۷. اطلاعات حاصل از محل تحقیق محلی و معاینه محل، از امارات قضایی محسوب و ممکن است موجب علم یا اطمینان قاضی دادگاه یا مؤثر در آن

باشد..... ۵۱۱

۳- سایر..... ۵۱۵

۱. دفاعیات خوانده مبنی بر اینکه عدم حضور در دفترخانه آماره‌ای است بر تحقق اقاله و مطالبه وجه چک و گواهی‌نامه عدم پرداخت بانک آماره‌ای بر تحقق

انحلال عقد می‌باشد..... ۵۱۵

۲. دادگاه تعیین مبلغ بالا و غیرمتعارف در ابتدای زندگی مشترک به‌عنوان مهریه را آماره‌ای بر آگاهی زوجین و ارتکاز ذهنی آنان بر ناتوانی در پرداخت یکجای مهریه دانسته و بر این پایه اعسار زوج از پرداخت یکجای آن را نوعاً

محرز می‌باشد..... ۵۲۵

۲. اظهارات شاهد در رأی دادگاه در حد آماره قضایی و نه دلیل شرعی مؤثر

بوده است..... ۵۲۸

۳. قرینه زمانی ارزش قضایی دارد که به عنوان آماره قضایی ادله دیگر را تکمیل نماید و موجب علم قاضی طبق ماده ۱۳۳۵ قانون مدنی گردد، که در مانحن فیه چنین نشده است. ۵۳۱
۴. دادگاه مفارقت جسمانی طولانی مدت، دعاوی متعدد حقوقی و بذل و بخشش قابل توجهی از مهریه را آماره قضایی بر عسرو حرج زوجه دانسته است. ۵۳۹
۵. هیئت دادگاه به موجب قرائن و امارات موجود در پرونده قانع نشده که رسیده‌های مذکور مربوط به وجه چک مورد استناد دادنامه می‌باشد. گذشته از آن، این آماره قضایی وجود دارد که چنانچه تجدیدنظرخواه مبالغ مذکور را بابت پاره‌ای از وجه چک موجود در ید دارنده پرداخت می‌کرد، بایستی چک از وی اخذ و چکی معادل مبلغ واقعی، پس از کسر مبلغ پرداختی به وی تحویل می‌داد. ۵۴۴
- منابع ۵۴۷

دیباچه

حجم بالای مشکلات روزمره مردم در محاکم قضایی که علی القاعده باید براساس قانون حل و فصل شود و برآیند قابل لمس آن که نظم، انضباط، قانونمداری، رعایت حقوق عامه و... از یک سو و کاهش حجم دعاوی از سوی دگر باشد، در عمل معکوس است! این کلاف پرتعجب تلاش چندجانبه‌ای را از سوی مسئولان قضایی می‌طلبد تا درصدد یافتن راه‌حل‌های مناسب و واقع‌گرایانه برآیند تا وجدان طرفین پرونده را قانع و ذهن آنان را به حل عادلانه دعوا مطمئن سازند، چراکه نارضایتی ذهنی طرفین دعوا خود شروعی بر دعوایی دیگر و پرونده‌ای بر پرونده دیگر است و این تسلسل همچون ادامه خواهد داشت. گرچه مهم‌تر از ذهن طرفین، وجدان قاضی است، لیکن نمی‌توان منکر این شد که برداشت مردم از دستگاه قضایی متکی بر تلقی ذهنی آنان از تصمیمات دادگستری است و چنانچه این تصمیمات نتواند وجدان عمومی را قانع کند، موجب سلب اطمینان و عادلانه بودن روند قضایی خواهد شد. هرآینه قانون صریح و کامل نیست. گاهی متون قانون دارای ابهام، اجمال یا قلمرو نامعین است و اینجاست که علم و وظیفه قاضی حساس‌تر می‌شود.

علی‌الاصول ایجاد قاعده حقوقی تنها در صلاحیت قانون‌گذار است، لیکن آرای قضایی زمانی که حاکی از اختلاف در برداشت از یک متن قانونی باشد، می‌تواند منشأ ایجاد وحدت رویه‌ای باشد که نوعی قانون محسوب می‌شود. متخصصان و دانشجویان حقوق آرای قضایی را به‌عنوان عنصر لازم در آزمایشگاه تجربی و عملی حقوق مورد استفاده قرار می‌دهند. تصمیمات قضایی در پاره‌ای از کشورها به‌عنوان یکی از منابع خاص

حقوقی به صورت مجموعه چاپ می شود و در معرض نقادی و انتشار عمومی قرار می گیرد. این امر - ولو اندک - در جمهوری اسلامی ایران به صورت بسته و گریخته انجام شده است، لیکن موضوع سازی عناوین و دسته بندی آن، چند ظرفیت مختلف را می طلبد. نقطه هدف مجموعه پیش روی، تکثیر آرای دارای مشخصه علمی، آموزشی، موجه و مدلل به منظور سهولت دسترسی است و امید است که در راستای تحقق، تحول و تعالی عدالت، مقبول نظر جامعه حقوقی و خوانندگان محترم قرار گیرد. ضمن قدردانی از همکاران محترم انتشارات نوپای دادگستری استان تهران که در تهیه و چاپ اثر همت گماشته اند، انتظار می رود که فرهیختگان گرامی نقایص موجود را با توجه به نقطه هدف مجموعه به دیده اغماض بنگرند و ما را در راستای بهبود اثر، از تجربه های ارزنده خود بی نصیب نفرمایند.

هر وقت خوش که دست دهد معتنم شمار
کس را وقوف نیست که انجام کار چیست

معاون منابع انسانی و امور فرهنگی دادگستری استان تهران

محمد رضا مرادی حق گو